

Поплавська Олена Андріївна

Хмельницький національний університет

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Головне завдання вищої професійної освіти сьогодні — сформувати самостійну, відповідальну, соціально-активну, з високим рівнем інформаційної культури особистість, здатну вирішувати виробничі та соціальні проблеми. Особливу увагу сьогодні приділяють підготовці фахівців економічних спеціальностей як найбільш активних суб'єктів ринкової економіки. Показником професійної сформованості особистості та її морально-психологічної зрілості, необхідної для її високої професійної діяльності є, насамперед, професійна готовність.

Готовність особистості до діяльності виявляється перш за все в її здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності. Крім того, готовність до діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим з яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема готовності до професійної діяльності розглядається в педагогіці, психології, фізіології та інших науках. Різні трактування поняття готовності обумовлені специфікою її предметного змісту в тому чи іншому випадку, теоретичними підходами дослідників та вибором певного аспекту даного явища (психологічного або фізіологічного), а також напрямком аналізу (генетичного чи структурного). Проте, більшість науковців виокремлюють дві форми готовності до діяльності — довготривалу і ситуативну. Ситуативна готовність виявляється у внутрішній налаштованості особистості на певний тип поведінки, активації всіх сил на доцільні дії при включенні у діяльність. Під довготривалою готовністю

зазвичай розуміють відносно стійкі властивості, характеристики, якості особистості, що обумовлюють принципову можливість включення у діяльність та її успішне виконання. Причому, така якість формується та розвивається під час професійної, психолого-педагогічної, моральної підготовки і є результатом всебічного розвитку майбутнього фахівця за рахунок вимог, які зумовлені особливостями професійної діяльності.

Аналіз наукової літератури показує, що перші дослідження феномену готовності розглядались науковцями на психологічному рівні. Так, Д. Н. Узнадзе розглядає готовність як настанову, як психічний стан суб'єкта направлений на виконання певної дії, обумовленої необхідністю задоволення наявної потреби і характеризується поведінкою особистості [9,с.180]. Іншої думки стосовно настанови і готовності притримуються М. І. Дьяченко та Л. О. Кандибович. У своїх дослідженнях науковці вказують, що настанова і психологічна готовність є станами, які відрізняються один від одного за своєю конкретно-психологічною природою. В одному випадку має місце актуалізація сформованих на попередніх дослідах психічних явищ, а в другому випадку психологічне утворення виникає під впливом завдання, вимоги обставин. І тільки в деяких випадках стани настанови і готовності співпадають [1,с.17].

Різні трактовки психологічної готовності обумовлені як специфікою структури діяльності, яка вивчається в кожному окремому випадку так і не співпаданням теоретичних підходів дослідників. На сучасному етапі визначено два основних підходи до психологічної готовності: функціональний і особистісний. Перший розглядає психологічну готовність у зв'язку з психічними функціями, формування яких, вважається необхідним для досягнення високих результатів діяльності. Другий розглядає психологічну готовність у зв'язку з особистісними передумовами до успішної діяльності. Цей підхід обумовлює вдосконалення психічних процесів, станів і якостей особистості, необхідних для ефективної діяльності [1, с.163-164].

В словнику психолого-педагогічних понять і термінів готовність визначається як стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище, швидко розвиватися в професійному відношенні [7,с.1].

У сучасній науковій літературі готовність пов'язується з діяльністю взагалі і професійною діяльністю зокрема, що є важливим у контексті нашого дослідження. Більшістю науковців готовність до професійної діяльності розглядається як активний стан особистості, спонукаючий до дії; як наслідок діяльності; як настанова на виконання професійних задач, як передумова до цілеспрямованої діяльності, її регуляції, ефективності; як форма діяльності суб'єкта, яка входить в загальний потік його умов.

Проблема готовності до педагогічної діяльності розглядається у дослідженнях В. О. Сластьоніна, Л. В. Кондрашової, І. В. Гавриш, Ю.В. Сенько та інших.

В. О. Сластьонін [6,с.78] визначає готовність до педагогічної діяльності як особливий психічний стан, що характеризується наявністю в суб'єкта образу структури певної дії та постійною спрямованістю свідомості її виконання. Дослідник розрізняє поняття готовність і професійну готовність до педагогічної діяльності. Професійна готовність до педагогічної діяльності розглядається ним як структурована модель, яка включає психологічну, психофізіологічну і фізичну готовність, а також науково-теоретичну і практичну підготовку, як основу професіоналізму. Структурні компоненти професійної готовності виводяться з професіограми [5, с.79] .

У своїх дослідженнях Л. В. Кондрашова розглядає готовність до педагогічної діяльності як фундамент педагогічного професіоналізму, основою якого є психологічна готовність – «складне особистісне утворення, що включає в себе ідейно-моральні і професійні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, педагогічний оптимізм, налаштування на педагогічну працю; спроможність до подолання труднощів, самооцінку

результатів праці, потребу в професійному самовихованні, що забезпечує високі результати педагогічної праці» [2, с.148].

Важливою умовою формування готовності до будь-якої діяльності є наявність відповідних якостей, і в першу чергу схильностей та здібностей особистості майбутньої діяльності. Готовність до діяльності розвивається на основі засвоєння загальних та професійних знань, формування вмінь та навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості.

Отже, під *готовністю* ми розуміємо цілеспрямований прояв особистості, що включає її переконання, погляди, стосунки, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, настанови.

Проблема готовності майбутніх фахівців економічного профілю до професійної діяльності досліджувалась такими науковцями: В. В. Різник, С. М. Тарасова, В. Д. Стасюк, І. В. Носач, Л. Б. Служинська, К. Ю Акуленко, І. Д. Ярощук, та інші.

Досліджуючи проблему готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності В. В. Різник розглядає дану готовність як складне особистісне утворення, інтегральна характеристика особистості, що є комплексним відображенням цілої низки особистісних рис і професійних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності. На думку авторки готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності включає такі складові: психологічна готовність (мотиваційний компонент, компонент комунікабельності, рефлексивний та вольовий компоненти), теоретична готовність (інтелектуальний, когнітивний та інформаційний компоненти), практична готовність (діяльнісний, організаційно-виконавчий та діловий компоненти), готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця (креативний та евристичний компоненти) [4,с.6]

Розглядаючи педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів, В.Д. Стасюк визначає, що професійна готовність майбутнього економіста – це інтегративна якість його особистості, яка проявляється у

формах активності та визначає здібність ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, контролювати цей процес, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку. На думку авторки компоненти професійної готовності фахівців-економістів взаємопов'язані та логічно поділені на дві групи: перша група визначена професійними якостями фахівця: планово-змістовими, організаційними, мотиваційними, контролюючими, координаційними; друга група – особистісними якостями економіста: вольовими, емоційними, мобілізаційними, самоусвідомленістю, рефлексивно-комунікаційними [8, с.9].

Досліджуючи формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін, І. В. Носач у структурі готовності фахівця економічної спеціальності до використання професійних умінь та навичок виділяє наступні компоненти: мотиваційний, когнітивний, професійна самосвідомість, ціннісний [3, с.9].

Узагальнюючи вище викладені погляди дослідників стосовно визначення сутності та структури готовності до професійної діяльності, вважаємо, що всі вони взаємодоповнюють одне одного, розкривають багатогранність та складність феномену готовності, розширюють і поглиблюють наші уявлення про нього. Крім того, вважаємо, що розглядаючи суть та структуру готовності до професійної діяльності необхідно враховувати універсальні компоненти готовності до будь-якої діяльності та специфіку конкретної діяльності, а також завдання які стоять перед фахівцями в умовах даної діяльності.

Отже, на нашу думку **готовність майбутніх економістів до професійної діяльності** – це цілісне особистісне утворення, інтегративна якість особистості, яка проявляється у формах активності та комплексно відображає сукупність особистісних та професійних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності й дозволяє виконувати відповідні типові завдання професійної діяльності, прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямі.

На підставі визначених науковцями компонентів готовності до професійної діяльності та врахувавши специфіку діяльності економістів ми приймаємо трикомпонентну модель готовності майбутніх економістів до професійної діяльності, яка включає наступні компоненти: *мотиваційний* – відображає зацікавленість пізнавальною діяльністю, професією; *когнітивний* – виявляє сформованість умінь, необхідних економісту для розв’язання фахових задач, відповідно до вимог сучасного суспільства; *інформаційний* – відображає сформованість знань, умінь і навичок пов’язаних із використанням комп’ютерної техніки і технологій для реалізації когнітивного компоненту.

Таким чином, проаналізувавши сутність поняття «готовності до професійної діяльності», а також різні підходи дослідників, щодо визначення феномену готовності ми вважаємо, що:

- готовність людини до діяльності є складним багаторівневим утворенням, яке виявляється у мірі відповідності особистості вимогам до певної діяльності;
- наявність готовності до діяльності є обов’язковою передумовою здійснення самої діяльності;
- проблема готовності до діяльності не обмежується рамками теорії, а має визначене практичне значення;
- взаємозв’язок психологічних та педагогічних підходів для визначення готовності особистості до діяльності дає підстави вважати її психолого-педагогічною проблемою.

Література:

1. Дьяченко М. И. Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович - Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
2. Кондрашова Л.В. Теоретические основы воспитания нравственно-психологической готовности студентов педагогического института к профессиональной деятельности: дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 / Л. В. Кондрашова. – М., 1989. –320 с.

3. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін: автор. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. В. Носач.- Київ, 2008. - 20с.
4. Різник В. В. Формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Різник. — Київ, 2010 - 20 с.
5. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование / В. А. Слостенин - М., 1982.- 180 с.
6. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В. А. Слостенин //Советская педагогика. – 1981. - №4. – С.76-84.
7. Словник психолого-педагогічних понять і термінів [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/psychology/1270/> (4.07.2103)
8. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа - вищий заклад освіти»: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04/ В. Д. Стасюк. – Одеса, 2003. - 20с.
9. Узнадзе Д. Н. Психологические исследования/ Д. Н. Узнадзе - М.: Издательство АПН РСФСР, 1966.- 328 с.

e-mail: elenpoplavskaya@rambler.ru